

[ב] רש"י ד"ה תנור מצרפן אף תנור בו' - בירושלמי איתא דוקא תנור ולא סל.

נ ע"ב

[א] גמרא לאתויי תשעה באב - כצ"ל.

אור אליהו

מדבריהם, שלת"ק הצירוף הוא על ידי שנושכות הכרות זו את זו בתנור⁴. ולדעת רבי אליעזר, אליבא דריב"ל, צריך בנוסף לזה שיתנם בסל.

[ב] בגמ' הובאה ברייתא: "תניא רבי אליעזר אומר, הסל מצרפן. רבי יהושע אומר, תנור מצרפן". וכתב רש"י ד"ה תנור: "תנור מצרפן - אף תנור מצרפן, אף על פי שלא נתנן לסל". ומבואר מדברי רש"י, שלדעת רבי אליעזר דוקא אם הוציא את הכרות מהתנור ונתנן בסל הם מצטרפות לחלה, ולדעת רבי יהושע, גם אם לא נתנן לסל, אלא רק היו

הכרות יחד בתנור, התנור מצרפן. אמנם בירושלמי (חלה ב, ב) איתא, שלדעת רבי יהושע⁵, דוקא התנור מצרפן, ולא הסל: "אית תניי תני, הסל מצטרף ואין התנור מצרף. ואית תניי תני, התנור מצרף ואין הסל מצרף"⁶.

[א] בגמרא: "גופא, העושה מלאכה בערבי שבתות, ובערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה, ובמוצאי שבת, ובמוצאי יום טוב, ובמוצאי יום הכפורים, ובכל מקום שיש שם נידוד עבירה, לאתויי תשעה באב - אינו רואה סימן ברכה לעולם" - כן צריך לומר⁷. ולא כגירסא שלפנינו: "גופא, העושה מלאכה

6. והר"ן הביא מדברי הרמב"ן (בהלכות חלה שלו), שלדעת רבי אליעזר הסל מצרפן וכל שכן תנור, ולדעת רבי יהושע דוקא התנור מצרפן: "והרמב"ן ז"ל אומר בהפך, דרבי יהושע תנור מצרפן ולא סל קאמר, דרחמנא אמר, ראשית עריסותיכם, דמשמע שהחלה מן העיסה מפרישין אותה. ורבי אליעזר קאמר, שאף בסל מצרפן, משום דכתיב והיה באכלכם מלחם הארץ, דמשמע דמן הלחם נמי מפרישין אותה, וכל שכן שהתנור מצרפן, וקרוב לעיסה יותר מן הסל". וכן מבואר בשאלות (עג). נמצא שישנן שלש דעות בהגדרת מחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע לגבי צירוף לחלה: א. לרבי אליעזר דוקא סל, ולרבי יהושע בין סל ובין תנור (רש"י). ב. לרבי אליעזר בין תנור ובין סל, לרבי יהושע דוקא תנור (רמב"ן). ג. לרבי אליעזר דוקא סל, ולרבי יהושע דוקא תנור (ירושלמי על פי רש"י וגר"א).

7. יתכן שהיה כתוב "ת"ב" (תשעה באב) והתחלף בטעות ל"ת"צ" (תענית ציבור). וכן נראה שגרס

וינתנו לסל". ומבואר מזה, שת"ק דיבר באופן שהכרות נושכות זו את זו בתנור.

4. כמבואר בהערה הקודמת, שאם לא גורסים תיבת "אף", אז הפירוש הפשוט בדברי ת"ק הוא, שהכרות נושכות זו את זו בתנור.

5. הנה בירושלמי עצמו לא מפורש שמות התנאים החולקים בזה, אמנם מדברי רבינו, שהעיר מדברי הירושלמי על דברי רש"י שפירש את דעת רבי יהושע - משמע, שהדעה בירושלמי, שאומרת "התנור מצרף ואין הסל מצרף", היא דעת רבי יהושע. וזו היא דעת הר"ש (חלה ב, ד): "ופליגא בירושלמי אית תנאי תני, הסל מצרפן ואין התנור מצרף. ואית תנאי תני, תנור מצרף ואין הסל מצרף. והיינו פלוגתא דרבי אליעזר ורבי יהושע דפרק אלו עוברין". וכן משמע מדברי הרשב"א (פסקי חלה ב, א), וכן מבואר בכסף משנה (ביכורים ו, טז) בהסבר שיטת הרמב"ם. אמנם המהר"א פולדא (שם) כתב, שמדברי הסוגיא משמע ששתי הדעות בירושלמי נחלקו בדעת רבי אליעזר, ע"ש.

נה ע"ב

[א] גמ' סיפא - גירסת הרמב"ם רישא.

אור אליהו

שיש בו נדנוד עבירה", הרי אין זה רק "נדנוד עבירה" אלא זו עבירה גמורה. ואולי משום כך¹¹ גרס רבינו "לא תווי תשעה באב", שאסור במלאכה רק במקום שנהגו, ועליו שייך לומר שיש בו רק "נדנוד עבירה". ועוד אמרו בתענית (ל ע"ב): "רבי עקיבא אומר, כל העושה מלאכה בתשעה באב, אינו רואה סימן ברכה לעולם"¹².

[א] במשנה: "מושיבין שובכין לתרנגולים בארבעה עשר, ותרנגולת שברחה מחזירין אותה למקומה, ואם מתה מושיבין אחרת תחתיה". והקשו על זה בגמ': "השתא אותובי מותבינן, אהדרוי מיבעיא. אמר אבי,

בערבי שבתות ובערבי ימים טובים כו' ובכל מקום שיש שם נידנוד עבירה, לא תווי תענית ציבור⁸ - אינו רואה סימן ברכה לעולם". ונראה הטעם שצריך לגרוס "לא תווי תשעה באב", שכן על הגירסא שלפנינו יש להקשות, הרי בתענית ציבור איסור המלאכה הוא איסור גמור⁹, ואילו בתשעה באב אין איסור גמור, אלא יש מקומות שנהגו שלא לעשות בו מלאכה, כמבואר להלן (נד ע"ב): "אין בין תשעה באב לתענית ציבור, אלא שזה אסור בעשיית מלאכה, וזה מותר בעשיית מלאכה במקום שנהגו"¹⁰. ואם כן קשה, כיצד הגמ' מרבה תענית ציבור ממה שכתוב "כל מקום

לעולם". וכן פסק בשו"ע (תקנ"ד, כב) ואכן גם הוא הוסיף (שם כד): "כל העושה מלאכה בתשעה באב, אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה".

11. וכן כתב לפרש את הגהת רבינו בספר גביע הכסף.

12. וכן מצאנו לגבי פורים, שגם בו איסור המלאכה תלוי במנהג, וכמו שכתב השו"ע (תרי"ג, א): "פורים מותר בעשיית מלאכה ובמקום שנהגו שלא לעשות, אין עושין" וגם שם הוסיף השו"ע: "והעושה, אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה לעולם". ורבינו בביאורו לשו"ע (שם) כתב שדבר זה נלמד מהברייתא שבסוגייתנו: "והעושה - פסחים נ' ב' ובכל מקום שיש נדנוד עבירה". ומבואר מזה, שרק כאשר יש נדנוד עבירה בלבד, שייך לומר שאינו רואה סימן ברכה. וכן מצאנו לגבי מכירת ספר תורה ובתו לאמה (מגילה כז ע"א): "תנו רבנן, לא ימכור אדם ספר תורה אף על פי שאינו צריך לו. יתר על כן אמר רבי שמעון בן גמליאל, אפילו אין לו מה יאכל ומכר ספר תורה או בתו, אינו רואה סימן ברכה לעולם" (והרי ברור שאין איסור למכור את בתו לאמה).

הכנסת הגדולה (יו"ד ער הגהות ב"י אות ג) והובאו דבריו להלן הערה 12.

8. וכן גרסו רש"י (ד"ה תענית), רי"ף (טז ע"ב), ר"ן (על הרי"ף יז ע"א, ובחידושים), ספר העיתים (ב), מאירי ועוד. וכן הוא במדרש שכל טוב (שמות בא יב). ועיין להלן הערה 12 מה שכתבנו ליישב גירסא זו.

9. היינו בתעניות האמצעיות והאחרונות שגזרו על הגשמים, כמו שכתוב במשנה (תענית א. ו): "עברו אלו ולא נענו בית דין גזרין שלש תעניות אחרות על הצבור. אוכלין ושותין מבעוד יום, ואסורין במלאכה" כו'.

10. וכן כתב הרמב"ם (ג, ד) לגבי תעניות ציבור (האמצעיות) שגזרו על הגשמים: "בשלש תעניות אלו כל העם אסורין בעשיית מלאכה ביום ומותרין בלילה" וכן פסק השו"ע (תקעה, ג). ואילו לגבי תשעה באב תלה הרמב"ם את איסור המלאכה במנהג (שם ה, י): "ומקום שנהגו לעשות בו מלאכה עושין, ומקום שנהגו שלא לעשות בו מלאכה אין עושין, ובכל מקום תלמידי חכמים בטלין בו" ולפיכך מובן מה שסיים הרמב"ם: "ואמרו חכמים שכל העושה בו מלאכה אינו רואה סימן ברכה